

Anežka Macháčková,

English translation equivalents of *určitě* and *jistě*: a contrastive study
Anglické překladové protějšky českého *určitě* a *jistě*: konfrontační studie

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav anglického jazyka a didaktiky,
květen 2010

Posudek bakalářské práce

Předložená bakalářská práce řeší na první pohled jednoduchou otázku anglických protějšků českých adverbii *určitě* a *jistě*, která se však při bližším zkoumání ukazuje být značně složitá, neboť zahrnuje řadu syntaktických a sémantických aspektů. Směr výzkumu naznačil již Vilém Mathesius porovnáním výskytu adverbii v angličtině, češtině a němčině, při němž konstatoval nejvyšší výskyt v angličtině, což přičítal především analytické povaze angličtiny (české adverbium vs. anglická předložková vazba). Vzhledem k tomu, že adverbia mají jen jednu základní syntaktickou funkci, tj. funkci příslovečného určení, vyjádření českého adverbia anglickou předložkovou vazbou představuje pouze rozdíl v realizační formě téže funkce. Mathesius však kromě toho zmiňuje i případy, kdy se české adverbium reflektuje ve slovese, tedy i v jiném větném členu. Právě tyto případy jsou pro téma předložené práce relevantní, zahrnují ovšem další problematiku, a to syntaktickou subkategorizaci adverbii a v jejím rámci klasifikaci sémantickou. Jiný problém pak vyplývá z různého postavení adverbii v jazykovém systému českém a anglickém, které zakládá rozdíly koncepční. Česká gramatika sice rozlišuje větné modifikátory od adverbii syntakticky začleněných, avšak tento rozdíl zpravidla není indikován formálními prostředky, nýbrž vyplývá v podstatě jen ze sémantiky věty. To je ovšem důsledek rozdílů v jazykových faktech, neboť systém anglických větných modifikátorů disponuje rozvinutou kategorií comment clauses a v případě forem, které mají též jinou syntaktickou funkci, specifickými slovtvornými prostředky bez protějšku v českém slovtvorném systému, srov. adverbia na *-ingly* produktivně tvořená od přítomných přičestí postojoyových sloves a jiných sloves podobných sémantických tříd.

Autorka se s touto složitou problematikou vypořádala úspěšně, ačkoliv již shromáždění požadovaného materiálu nebylo snadné, neboť *určitě* se ukázalo být podstatně méně frekventované než *jistě*. V sedmi románech ve formě paralelních korpusů bylo registrováno jen 48 dokladů oproti 112 dokladům *jistě*; z nich bylo použito prvních šedesát. Znamená to tedy, že jsou doklady adverbia *jistě* čerpány jen asi z poloviny textů, které byly třeba k získání 48 dokladů *určitě*?

Autorka pojednává o každém adverbium zvlášť, avšak v průběhu výkladu přihlíží k výsledkům z rozboru druhého adverbia. Rozdíly mezi nimi jsou tak prezentovány velmi výrazně. V rozboru zachovává stejný postup: nejprve každé adverbium klasifikuje podle syntaktické funkce (adjunktní, subjunktní a disjunktní; ve funkci konjunktů se zkoumaná adverbia nevyskytují), dále podle formy realizačních prostředků a sémantiky. Zvažuje faktory vedoucí ke korespondencím a rozdílům, zvláštní pozornost věnuje rozdílům, odchylkám od očekávaných forem a marginálně zastoupeným realizačním skupinám. Obě adverbia nejčastěji odpovídají také v angličtině adverbium, a to ve všech syntaktických funkcích, včetně disjunktní. Kromě adverbii realizační formy anglických protějšků českých adverbii zahrnují struktury obsahující sloveso, předložkové vazby a idiomatické fráze. Někdy zůstávají zkoumaná adverbia v angličtině bez protějšku, v některých případech s kompenzací u jiného větného členu. Syntaktické funkce a realizační formy jednotlivých funkcí jsou přehledně shrnuty v tabulkách. Nejzřetelnější rozdíly se ukázaly v adverbiiální realizaci (*jistě* 77,5%, *určitě* 51% a v realizaci zahrnující sloveso (*určitě* 37%, *jistě* 12%). Obě adverbia se nejčastěji vyskytla ve funkci disjunktu (*jistě* 78,4%, *určitě* 81%).

Realizační forma zahrnující sloveso je dále členěna na případy protějšků českých adverbii v modálním, lexikálním a sponovém slovese a v adjektivech po sponě řídicí obsahovou větou. Kromě případů s modálním slovesem a sponou *seem* tato realizační forma představuje realizaci větnou (comment clause).

Autorka rovněž věnuje pozornost sémantice adverbiálních ekvivalentů. Protějšky *určitě* ukazují, že stupeň vyjadřované jistoty je vyšší než je tomu v případě *jistě*. Podobný rozdíl je mezi anglickým *certainly* a *surely*. V protějšcích *jistě* autorka zaznamenala i posuny ve stupni jistoty (*apparently* a *probably*)

Popis subjunktů, traktovaný pod hlavičkou modifikace, si všímá i případů, kdy český intenzifikátor (*zcela*, *naprosto*, *docela*) zesilující význam *určitě*, řidčeji *jistě*, v angličtině schází, což autorka přičítá anglické tendenci k understatement. Poslední oddíly jsou věnovány eliptickým konstrukcím a případům bez anglického protějšku.

Poznámky k jednotlivostem:

V poznámkách pod čarou 5, 6, 8, 10, 12 a jinde chybí v odkazech rok

s. 13, ex 10: *certainly, he had ...* patří do oddílu B (k value judgement: *understandably, wisely*)??

s.14, ex 11: *Certainly, she didn't ...* je parafráze?

s. 19: pozice mezi auxiliary a lexikálním slovesem je pravidelná pozice pro jednoslovná temporální adverbia vyjadřující neurčitou frekvenci, obecně pro adverbia způsobu aj., nikoliv jen pro „limited amount of adjuncts“

s. 20: interpunkce v případě disjunktů (oddělení čárkou) sice indikuje syntaktickou funkci disjunktů, avšak v mnoha případech zůstává disjunkt bez interpunkční indikace

s. 31, ex 37: *které jistě neumí ani oškrabat brambor who couldn't so much as peel a potato*: anglický překlad neobsahuje protějšek českého *jistě, couldn't* je protějšek *neumí*

s. 33, ex 33: *he would not let him down* lze sice interpretovat modálně (jde o future in the past), ale jde o dispoziční volitivní modalitu

s. 34, ex 45: *Vím to určitě I am sure of it. Určitě* je zde určení míry (způsobu), tedy adjunkt; v tabulce *určitě*, s. 25-26, kategorie adjunktů schází; realizace zahrnující sloveso, která se připojuje jen disjunktům (s. 44, 13-14 sh) se tedy vykytuje i u adjunktů (jde však zřejmě o marginální případ)

s. 39-40, ex 54 (U37): *ale Egon, že ne, určitě ne – but Egon insisted* je uveden v oddílu 6.4, No translation counterparts v případech kompenzace, v tomto případě kompenzace významem lexikálního slovesa. Kategorie lexikálních sloves je však jedna podskupina protějšků „verb involved“ (viz tabulku 5, s. 31); kde je tento příklad počítán?

K diskrepanci mezi českým originálem a anglickým překladem (6.6, s. 42) je třeba dodat, že česká koncepce závislostních vztahů nebrání interpretaci *jistě* v ex 61, s. 42 (byla jistě směšná - was certainly ridiculous) jako členu závislého na jiném adverbium, tj. i v češtině je možno interpretovat *jistě* nejen jako větný epistemický modifikátor, ale i jako intenzifikátor významu větného členu. Příklad je tedy stejně ambigní v češtině jako v angličtině – v daném případě považuji za pravděpodobnější intenzifikační funkci.

K největší rozmanitosti realizačních forem disjunktů funkce přispívá nejen funkce sama, nýbrž i skutečnost, že je v zastoupena nejpočetněji.

V angličtině jsou některé stylizační neobvyklosti (úvod je prezentován ve futuru, ačkoliv nejde o plán výzkumu, ale o stručnou prezentaci už napsaného výkladu), některá přehlédnutí a drobné chyby, např. s. 10/9zd *intensifies*, s. 19/8sh chybí čárka před *usually occupy*, s. 20/7zd chybí člen (an independent intonation unit), s. 20/7zd *disjunct* – správně plurál *disjuncts*, s. 23/1sh *Methodology*, s. 23/9sh *relevant number > the respective number* aj.

Závěr

Jak vyplývá z hlavní části posudku, předložená práce uspokojivě splňuje požadavky kladené na bakalářský úkol. Zadané téma je zpracováno systematicky a přehledně, z výsledků jsou vyvozeny správné závěry. Konfrontační přístup přináší zajímavá zjištění jak syntaktická, tak sémantická. Drobné nedostatky celkovou dobrou úroveň práce podstatně neovlivňují. Bakalářskou práci Anežky Macháčkové doporučuji k obhajobě a v závislosti na jejím průběhu ji předběžně klasifikuji známkou velmi dobrou až výbornou.

V Praze 17. 6. 2010

Prof. PhDr. Libuše Dušková, DrSc.